

АКЦЕНТНІ ВІДМІННОСТІ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ *ŭ- та *ї-ОСНОВ В УКРАЇНСЬКОМУ ВИДАННІ «ГРАМАТИКИ» М. СМОТРИЦЬКОГО 1619 р. ПОРІВНЯНО З РОСІЙСЬКИМ ВИДАННЯМ 1648 р.

Анастасія Полуктова

Annotation: The article is devoted to the study of the accent differences between the nouns of the masculine genus *ŭ- and *ї- based in the Ukrainian edition of Grammar by M. Smotrytskyi in 1619 compared with the Moscow edition in 1648. Comparative-historical and descriptive methods of research allowed to analyze the tendencies in stressing nouns and prove, that the old Ukrainian and the old Russian accentuation of the XVII century are different.

Keywords: accentual paradigm, accentual differences, accentuation, noun, word stress/accent.

До найважливіших та малодосліджених питань сучасного українського та слов'янського мовознавства можна віднести вивчення акцентології. Учені визначають наголос засобом фонетичної організації слова, він є індивідуальною ознакою кожної окремої лексеми (словоформи). Також наголос сприяє виділенню словоформи в потоці мовлення, виконує кульмінативну та дистинктивну функції. У східних слов'ян перші пам'ятки, що фіксували процес наголошення слів, з'явилися в XIV ст. Уже з другої половини XVI до кінця XVIII ст. у стародруках наголос у словах почав позначатися систематично. Саме вказівка на місце наголосу в стародруках дає змогу зрозуміти принципи наголошення староукраїнської мови. Як зазначає І. Огієнко, «дані церковно-слов'янських пам'яток X–XV віків виразно говорять про те, що наголос у слов'янських мовах був ще на початку історичної доби головно на корінному складі, і вже в історичну добу проста давня система наголосу помалу... перетворилася в нову сучасну» (Огієнко 1925: 199).

Давня акцентна система вважається навіть більш послідовною за сучасну через появу «живої» аналогії. І. Огієнко стверджує, що система наголосів – це міцний та виразний метод означення місця виходу стародрукованих книжок та означення національності рукописних акцентованих пам'яток (Огієнко 1925: 224).

Іменники з акцентними відмінностями в «Граматиці» М. Смотрицького 1619 і 1648 рр. складають найбільший перелік лексем з усіх лексико-граматичних класів і є змістовним матеріалом для з'ясування специфіки староукраїнського наголошення порівняно зі староросійським.

У нашому дослідженні врахований граматичний критерій – класифікація іменників за реалізацією граматичних категорій (роду, числа та відмінка), порівняльно-історичний – урахування давньої основи аналізованої лексеми, та графічний – розташування слів в

алфавітному порядку. Дослідивши українське та російське видання «Граматики» М. Смотрицького, виявлено низку іменників чоловічого роду *й- та *ї-основ з відмінностями в наголошенні.

Іменник *домъ* в пам'ятках ужито в місц. одн., род. мн. і дав. мн. з прийменником та послідовно в усіх згаданих формах в українському виданні характеризується наголосом на корені, у російському – на флексії:

ω дóми (Гр. См. 1619: 114) – *ω домí* (Гр. См. 1648: 118) – місц. одн.;

дóмωвъ (Гр. См. 1619: 115) – *домóвъ* (Гр. См. 1648: 118 зв.) – род. мн.;

дóмωмъ (Гр. См. 1619: 115) – *домóмъ* (Гр. См. 1648: 118 зв.) – дав. мн.

Аналізована іменна лексема є непохідною. Іменник *й-основи в праслов'янській мові належав до рухомої а.п. – *dōmъ (Kiparsky 1962: 51; Колесов 1972: 183; Дыбо 1981: 84, 177; Зализняк 1985: 137; Скляренко 1998: 121), який в аналізованих формах характеризувався такою акцентуацією: місц. одн. – короткою спадною інтонацією з іктусом на корені – *dōmu; род. мн. – воскладовою висхідно-спадною інтонацією на флексії – *domovъ; дав. мн. – короткою спадною інтонацією на корені – *dōmъmъ. У род. мн. «на давньоруському ґрунті внаслідок переміщення наголосу з редукованих голосних у слабкій позиції на попередній склад іменники *й-основ з рухомою а.п. отримали наголос на першому голосному флексії (род. дом'овъ, ...)» (Скляренко 2006: 216).

Аналізуючи акцентні відмінності у львівському та московському виданнях Апостола І. Федорова 1574 і 1564 рр., С. Пономаренко зазначає: «Цікавий матеріал подає нам Чудівський Новий Завіт, де помітно таку тенденцію: якщо форму род. одн. вжито без прийменника, то наголос у слові падає на флексію; якщо з прийменником, то наголос відтягнуто на корінь: *дому* (ЧНЗ 13, 23, 26), *домоу* (ЧНЗ 23 зв., 42 – двічі, 65, 70 зв., 72), але *із дóмоу* (ЧНЗ 26 зв., 42, 129 зв.), *^ дóмоу* (ЧНЗ, 32 зв.)» (Пономаренко 2011: 60). Чудівський Новий Завіт, засвідчуючи давньоруський наголос, відбиває таку тенденцію наголошення: місц. одн. – *в, на домоу* (ЧНЗ 26, 30 зв., 37 зв., 45 зв., 62 зв., 64, 65, 113, 139, 143 зв., 146 зв.), *дому* (ЧНЗ 28 зв., 32 зв., 49, 70, 137, 145 зв.), дав. мн. – *дóмомъ* (ЧНЗ 136 зв.).

Українські стародруки підтверджують первинну акцентуацію, яка й засвідчена українським виданням пам'ятки: місц. одн. – *дóмі* (Брох: 84; Кобилянський: 51), *і́к то́му дóмови* (Панькевич: 184); род. мн. – *дóмов* (Кл.: 114), дав. мн. – *к дóмом* (Кл.: 12). Проте українські діалекти та стародруки засвідчують і флексійне наголошення: місц. одн. – *домí* (Кобилянський: 51), род. мн. – *домóв* (Остр. Б.: 79, 107 зв., 222 зв., 247 зв.; Зиз. С.: 34; Єв.: 47 зв.; Коп. Ом.: 165, 166; Мог.: 276; Льв.: 261; Бар.: 135 зв.; Рад. Сл.: 37; Синопс. 1678: 43 зв.; Кл.: 31), *до домóв* (Єв.: 121, 198 зв., 319 зв., 321; Коп. Ом.: 151; Мог.: 272; Рад. Сл.: 57, 70), *з домóв* (Остр. зб.: 196 зв.; Рад.: 39, 40), *от домóв* (Остр. Б.: 28 – тричі, 101, 248 зв.), дав. мн. – *по домóм* (Остр. Б.: 59 зв. – 10 разів, 60 зв. – тричі, 196, 215). В Апостолах 1564 р. і 1574 р. С. Пономаренко відзначає варіантне наголошення форм *домъ* з акцентними відмінностями: *о́т даму* (Ап. 1574: 12 зв.) – *от*

дóму (Ап. 1564: 12 зв.) – род. одн.; *дóму* (Ап. 1574: 255) – *дому́* (Ап. 1564: 255) – дав. одн.; *домóвъ* (Ап. 1574: 124 зв.) – *дóмовъ* (Ап. 1564: 124 зв.) – род. мн. (Пономаренко 2011: 31).

Зважаючи на викладене, словоформам непрямих відмінків, зокрема аналізованим нами, лексеми *домъ* у староукраїнській мові (як і в староросійській) притаманне варіантне наголошення, а отже, українське видання «Граматики» 1619 р. відбиває один з можливих наголосів, хоч у згаданому виданні перевага на боці більш давнього, кореневого, окрім місц. одн. і род. мн., який у сучасній українській мові збережений у формах однини, але всі форми множини набули флексійної акцентуації: наз. одн. – *дім*, род. одн. – *дóму*, наз. мн. – *домі́*, род. мн. – *домі́в*, дав. мн. – *домáм*.

Іменник *сынъ* у пам'ятках ужито у формах зн. одн. з прийменником *на*, дав., зн., кл. мн. В українському виданні «Граматики» у формі одн. наголос падає на корінь, тоді як у російському – на прийменник. У формах дав. мн. українське видання фіксує наголос на першому складі флексії, а російське – на другому складі флексії, у наз. мн. українське видання – на першому складі флексії, тоді як російське – на корені. Форма зн. мн. в українському виданні характеризується флексійною акцентуацією, а в російському – кореневою:

насы́на (Гр. См. 1619: 59) – *на́сна* (Гр. См. 1648: 89 зв.) – зн. одн.;

снѡ́вомъ (Гр. См. 1619: 100) – *сыновѡ́мъ* (Гр. См. 1648: 113 зв.) – дав. мн.;

снѡ́ве (Гр. См. 1619: 100) – *сынове́* (Гр. См. 1648: 113 зв.) – наз. мн.;

сыны́ (Гр. См. 1619: 100) – *сы́ны* (Гр. См. 1648: 113 зв.) – зн. мн.

У праслов'янській мові іменник **ъ*-основи *сынъ* належав до рухомої а.п. – **sъnъ* (наз.-зн. одн.) (Stang 1957: 81; Иллич-Свитыч 1963: 155; Колесов 1972: 183; Булаховський IV 1980: 314; Дыбо 1981: 25, 158; Зализняк 1985: 137; Складенко 1998: 119), **sъnъtъ* (дав. мн.), **sъnu* (зн. мн.), **sъnove* (наз. мн.) і характеризувався довгою спадною інтонацією на корені в згаданих формах (Складенко 1998: 119).

У прийменниковій формі зн. одн. у староукраїнських пам'ятках трапляється варіантне наголошення – на корені та на прийменнику: *за єго сы́на* (Отпис.: 6/3 зв.) і *на сына́* (Отпис.: 10/2 зв.). Перший приклад засвідчує первісну праслов'янську акцентуацію, але з розвитком категорії істот–неістот первинна форма зн. одн., що була омонімічна формі наз. одн., була вистінена іншою – род. одн. Другий варіант зумовлений збереженням старовини, де в словах з колишньою рухомою а.п. наголос відтягувався на прийменник. На думку А. Зализняка, для старовеликоросійської мови періоду XV–XVII ст. це звичайне явище (Зализняк 1989: 117–118).

Як зазначає З. Веселовська, у російських пам'ятках «непохідні іменники чоловічого роду з рухомим наголосом мають його на основі в однині і переносять на флексію у множині в усіх відмінках, крім називного та знахідного» (Веселовська 1970: 9). З. Веселовська підтверджує, що в російських стародруках у формі зн. мн. наголос зберігається на основі (Веселовська 1970: 10). Дослідниця пише, що вагання наголосу викликані змінами в східнослов'янських мовах тієї доби (Веселовська 1970: 17).

В обох виданнях «Граматики» 1619 і 1648 рр. форма дав. мн. представлена в дещо незвичному вигляді: замість очікуваної форми *сынѣмъ* або *сыномъ* зафіксовано *с(ы)новимъ*, де флексія ускладнена компонентом *-ов-*, який з'явився під впливом наз. і род. мн.: *сынове* та *сыновѣ*. Як свідчать обидва видання пам'ятки, первісна коренева акцентуація була втрачена і з'явився новий наголос.

Л. Булаховський пояснює флексійний наголос форми дав. мн., відмінний від первинного кореневого, вирівнюванням акцентуації форм множини на південнослов'янському ґрунті, а «факти російських пам'яток не дають з цього питання достатньо надійних даних, хоча скоріше підтримують чакавські» (Булаховський 1980: 314–315). Проте Л. Васильєв, досліджуючи староросійські пам'ятки XVI–XVII ст., наводить приклади дав. мн. з флексійним наголосом: *вѣ́комъ*, *зубо́мъ*, *бого́мъ*, *образо́мъ* (Васильєв 1929: 123).

Таким чином, факт флексійної акцентуації мав місце як у староукраїнській, так і в староросійській мові XVII ст. Отже, новий наголос на закінченні у дав. мн. іменника *сынѣ* відбиває один із можливих варіантів наголошення цієї форми. В українському виданні «Граматики» форму наз.-зн. мн. аналізованого іменника вжито з новим, флексійним, наголосом, тоді як російська пам'ятка засвідчує давній, праслов'янський, на корені.

Слід зазначити, що українські пам'ятки XVI–XVII ст. підтверджують флексійну акцентуацію аналізованих словоформ: *сынóве* (Бер.: 244, 251; Бар.: 147; Зиз. С.: 178; Філ.: 48/2 зв.; Кл. Остр.: 228; Єв.: 47, 50, 59, 81 зв., 37 зв.; Рад.: 910, 1025; Синопс. 1678: 87 зв., 98 зв., 99, 100), *сыны́* (Остр. зб.: 8 зв.; Єв.: 26, 47 зв., 78, 80 зв., 104, 288, 345; Волк.: 98; Гал.: 19, 118 зв., 148; Бар.: 152; Рад.: 82, 825; Синопс. 1678: 83 зв.). На думку дослідників, переміщення первинного наголосу з кореня на флексію у формах множини є типовим явищем для непохідних іменників чоловічого роду при збереженні наосновного наголосу у формах однини (Веселовська 1970: 9; Потебня 1973: 141–145). Крім того, у південно-західних говорах української мови, як зауважує І. Верхратський, іменник *син* у формах множини тільки з наголошеним закінченням (Verchratskij 1879: 402).

Таким чином, усе сказане переконливо свідчить, що аналізовані словоформи іменника *й-основи *сынѣ*, ужиті в «Граматичі» М. Смотрицького 1619 р., відбивають тогочасний староукраїнський наголос, який здебільшого успадковано сучасною українською літературною мовою: зн. одн. – *сі́на*, наз. мн. – *сині́*, дав. мн. – *синáм*, зн. мн. – *сині́в* (Погр., 490).

Іменник *звѣрь* у пам'ятках трапляється у формі род. мн. в українському виданні з наголосом на корені, у російському – на флексії: *звѣре́й* (Гр. См. 1619: 55, 400) – *звѣре́й* (Гр. См. 1648: 86, 387). Для аналізованої лексеми вчені реконструюють рухому а.п. з довгою спадною інтонацією в початковій формі – *zvĕgь (Колесов 1972: 177; Булаховський IV 1980: 166; Дыбо 1981: 25, 71, 156; Зализняк 1985: 138; Складенко 1998: 125, 127) з двоскладовою висхідно-спадною інтонацією у формі род. мн. – *zvĕgьjь (Складенко 1998: 125). У давньоруській пам'ятці Чудівському Новому Завіті лексема в аналізованій формі характеризується флексійним

наголосом: *звѣрии* (ЧНЗ: 82). З. Веселовська зазначає, що в староросійських пам'ятках іменники на м'який приголосний у формі род. мн. мають наголос на закінченні *-ей* (Веселовська 1970: 11), тоді як в українських – на корені: *звѣрей* (Рад.: 333). В. Складенко стверджує, «на ґрунті давньоруської мови наголос у формі родового відмінка множини досліджуваних іменників перемістився з кінцевого редукованого на попередній склад: *звѣрь'ь*→*звѣрь'ѣ*» (Складенко 2006: 258). Іменник не зберігає первісний наголос у староукраїнському виданні «Граматики». Факт про нечасте збереження старого закінчення у формах род. мн. підтверджує й В. Складенко, пишучи про акцентуацію в українських говорах: «Наголос у південно-східних говорах – флективний, у південно-західних – як правило, початковий, вирівняний за іншими відмінковими формами множини (з початковим наголосом)» (Складенко 2006: 259). Українські стародруки відбивають і кореневу, і флексійну акцентуацію: *звѣре́й* (Рад.: 333), *от ... звѣре́й* (Рад.: 971) і *звѣри́й* (Остр. Б.: 2), *звѣре́й* (Остр. Б.: 241 зв.; Бер.: 106; Слав.: 517; Гал.: 56 зв.; Бар.: 211 зв., Рад.: 19), *от звѣре́й* (Остр. Б.: 3 зв.; Рад.: 18), тоді як сучасні видання – переважно флексійну: *звіре́й* (Глібов: 68), *до тих звіре́й* (Глібов: 137), *на звіре́й* (Котл.: 159).

Отже, коренева акцентуація, зафіксована в «Граматичі» 1619 р., є одним з двох варіантних наголосів, що відбиває, очевидно, староукраїнську вимову, поширену в південно-західних говорах. Давню праслов'янську акцентуацію успадкували південно-східні говори.

Лексему *господь* у пам'ятках ужито у формі дав. мн. з кореневим наголосом в українському виданні та флексійним – у російському: *господѣмъ* (Гр. См. 1619: 146) – *господѣмъ* (Гр. См. 1648: 132). У праслов'янській мові іменник належав до рухомої а.п. з короткою спадною інтонацією на корені – **gōsrodь* (Булаховський IV 1980: 189, 443; Дыбо 1981: 71, 158, 171; Зализняк 1985: 138; Складенко 1998: 127), у т.ч. і форма дав. мн. – **gōsrodьтъ* з наголосом на кореневій морфемі. Словоформа в «Словничку давніх українських наголосів» І. Огієнка, відбиваючи первісну акцентуацію, має наголос на корені: *Господѣ* (Огієнко 1925: 212). Л. Булаховський зазначає, що наголос у російській мові флексійний, проте у формах множини змінює лексичне значення слова. Питання акцентуації ускладнюється тим, що за деякими показниками іменник належить до **i*-основ, яким у минулому характерне явище рецесії (Булаховський 1980 IV: 135). Таким чином, українське видання «Граматики» відбиває первісне наголошення аналізованої словоформи, яке відповідає тогочасній вимові.

Отже, одним із найважливіших етапів порівняльно-історичного аналізу іменників є з'ясування первісної пізньопраслов'янської акцентуації, що дало змогу простежити процес становлення наголошення іменників на різних етапах розвитку мови. У деяких словоформ зберігається первісний наголос, в інших – витворюється новий. Наголос, як й інші мовні елементи, є наслідком історичного вибору, який обумовлений внутрішніми законами мови.

Щодо акцентуації іменників жі. р. та чол. р. вагання у виборі місця наголосу часто пояснюється формами множини й розмежуванням омонімічних словоформ однини та множини. Також тип наголошення може бути зумовлений вирівнюванням наголосу в межах словозмінної

парадигми. Трапляються випадки, коли акцентуація аналізованої словоформи є нетиповою, що може бути пояснено як явище локальне чи книжне.

Зважаючи на викладене вище, можемо стверджувати, що тодішній староукраїнський наголос іменників відрізнявся від староросійського. Результатом дослідження акцентних відмінностей іменників в українському та російському виданнях «Граматики» 1619, 1648 рр. є той факт, що зміни в наголошених словоформах викликані історичними процесами та вказують на формування акцентних норм.

ЛІТЕРАТУРА:

Булаховський 1980: Булаховський, Л. Вибрані праці: У 5-и т. Т. 4. К: Наукова думка, 1980.

Васильєв 1929: Васильєв, Л. О значении каморы в некоторых древнерусских памятниках XVI – XVII веков: к вопросу о произношении звука *о* в великорусском наречии. Ленинград: Изд-во АН СССР, 1929.

Веселовська 1970: Веселовська, З. Наголос у східнослов'янських мовах початкової доби формування російської, української та білоруської націй (кінець XVI – початок XVIII століть): монографія. Х: Вид-во Харківського університету, 1970.

Дыбо 1981: Дыбо, В. Славянская акцентология: Опыт реконструкции системы акцентных парадигм в праславянском: монография. М: Наука, 1981.

Зализняк 1985: Зализняк, А. От праславянской акцентуации к русской: монографія. М: Наука, 1985.

Зализняк 1989: Зализняк, А. Перенос ударения на проклитики в старовеликорусском. Историческая акцентология и сравнительно-исторический метод. М: Наука, Главная редакция восточной литературы, 1989.

Иллич-Свитыч 1963: Иллич-Свитыч, В. Именная акцентуация в балтийском и славянском. Судьба акцентуац. парадигм. М: Изд-во АН СССР, 1963.

Колесов 1972: Колесов, В. История русского ударения. Именная акцентуация в древнерусском языке: монография. Ленинград: Изд-во Ленинградского ун-та, 1972.

Огієнко 1925: Огієнко, І. Наголос, як метод означення місця виходу стародрукованих книжок: Замітки з історії наголосу на послугах палеотипії. Т. 1, Вип. 3. Львів, 1925.

Пономаренко 2011: Пономаренко, С. Акцентні відмінності у львівському виданні Апостола 1574 р. порівняно з московським виданням 1564 р.: Дис. канд. філол. н.: 10.02.01 «Українська мова». К, 2011.

Потебня 1973: Потебня, А. Ударение: монографія. К: Наукова думка, 1973.

Скляренко 2006: Скляренко, В. Історія українського наголосу: Іменник. К: Наукова думка, 2006.

Скляренко 1998: Скляренко, В. Праслов'янська акцентологія. К: Укр. Книга, 1998.

Kiparsky 1962: Kiparsky, V. Der Wortakzent der russischen Schriftsprache. Heidelberg: Carl Winter. Universitätsverl, 1962.

Stang 1957: Stang, Ch. Slavonic accentuation. Oslo ect.: Universitets-forl, 1957.

Verchratskij 1879: Verchratskij, J. Ein weiterer Beitrag zur Betonung im Kleinrussischen: Arch. slav. philol., Bd. 3, 1879.

ДЖЕРЕЛА:

Ап. 1564: Апостол. М., 1564 (стародрук).

Ап. 1574: Апостол. Львів, 1574 (стародрук).

Бар.: Баранович, Л. Меч духовный. К., 1666 (стародрук).

- Бер.:** *Беринда, П.* Лексікон славенороскій, и имен тлъкованіе. К., 1627 / Підгот. до вид. В. В. Німчук. К.: Вид-во АН УРСР, 1961 (стародрук, перевид. факсим. способом).
- Брох:** *Брох, О.* Угрюрусское наречіе села Убли (Земплинского комитата). СПб, 1900.
- Волк.:** *Волкович, І.* Розмышляньє о муцѣ Христа Спасителя нашего, 1631. – В: Рязанов, В. Драма українська. К., 1926, с. 91–127.
- Гал.:** *Галатовскій, І.* Ключ разумѣнія. К., 1659 (стародрук).
- Глібов:** *Глібов, Л.* Твори: У 2-х т. К.: Наукова думка, 1974.
- Гр. См. 1619:** *Смотрискій, М.* Грамматіки славенскія правилное синтагма. Єв'є, 1619 / Підгот. до вид. В. В. Німчук. К.: Наукова думка, 1979 (стародрук, факсимільне видання).
- Гр. См. 1648:** *Смотрискій, М.* Грамматіки славенскія правилное синтагма. Москва: Друкарський двір, 1648 (стародрук).
- Єв.:** Євангеліє учителное. Єв'є, 1616 (стародрук).
- Зиз. С.:** *Зизаний, Стефан.* Казаньє св. Кирилла. Вільно, 1596 (стародрук). – В: Пам'ятки українсько-руської мови і літератури. Т. V. Л., 1906, с. 31–200.
- Кл.:** Вірші Климентія Зиновієва сина (кінець XVII – початок XVIII ст.). – В: Пам'ятки українсько-руської мови і літератури. Т. 7. Л., 1912, с. 1–215.
- Кл. Остр.:** Незвісний твір Клирика Острозького. Острог, 1599. – В: Пам'ятки українсько-руської мови і літератури. Т. 5. Л., 1906, с. 201–229.
- Кобилянський:** *Кобилянський, Б.* Гуцульський говір і його відношення до говору Покуття. – В: Укр. діалектол. зб.. Кн. 1. К., 1928, с. 1–92.
- Коп. Ом.:** *Копистенскій, З.* Омїліа албо казаньє на роковую память... К., 1625 (стародрук).
- Котл.:** *Котляревскій, І.* Твори: У 2-х т. К.: Дніпро, 1969.
- Льв.:** Львівський руський літопис (І пол. XVII ст.). – В: Рус. ист. сб., издаваемый О-вом истории и древностей рос.. Т. 3, Кн. 3. М., 1839, с. 233–267.
- Мог.:** *Могила, П.* Проповідь про Хрест Спасителя і кожної людини. К., 1632. – В: Тітов Хв. Матеріали для історії книжної справи на Україні в XVI–XVIII вв.: Всезбірка передмов до українських стародруків. К., 1924, с. 271–290.
- Остр. Б.:** Острозька Біблія: Біблія, сирѣч книги Ветхаго и Новаго Завѣта. Острог, 1581 (стародрук).
- Остр. зб.:** Острозький збірник: (О єдиной істинной православной вѣре). Острог, 1588 (стародрук).
- Отпис.:** Отпис на лист в Бозѣ велебного отца Ипатія. Острог, 1598 (стародрук).
- Панькевич:** *Панькевич, І.* Нарис історії українських закарпатських говорів. Фонетика. Ч. 1. – В: *Acta universitatis Carolinae, Philologia*, 1. Praha, 1953.
- Рад.:** *Радивилевскій, А.* Огородок Маріи Богородицы. К., 1676 (стародрук).
- Рад. Сл.:** *Радивилевскій, А.* Слово на посѣщеніє Высоце в Бѣгу превелебного мѣти ѿца іннокентія Гизела Архимандриты Печерскаго: Приложеніє. – В: Марковскій, М. Антоній Радивилевскій, южно-русскій проповѣдникъ XVII в., съ приложеніємъ неизданныхъ проповѣдей изъ рукописныхъ «Огородка» и «Вѣнца». К., 1894.
- Синопс. 1680:** Синопсис. К., 1680 (стародрук).
- Синопс. 1678:** Синопсис И. Гизеля. К., 1678 (стародрук).
- Слав.:** *Славинецкій, С., А. Корещкій-Сатановскій.* Лексікон славено-латинскій. М. (середина XVII ст.). – В: Лексикон латинскій Є. Славинецького. Лексикон словено-латинскій Є. Славинецького та А. Корещького-Сатановського / Підгот. до вид. В. В. Німчук. К.: Наукова думка, 1973, с. 421–540.

Філ.: *Філяст, Х.* Апокрисис. Острог, 1598 (стародрук).

ЧНЗ: Чудівський Новий Завіт, 1355 / Огієнко, І. Словник наголосів Чудівського Нового Завіту 1355 року: Записки чина св. Василя Великого. Львів, 1937.

Інформація про автора:

Анастасія Полуєктова – викладач кафедри української філології, теорії та історії літератури Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

E-mail: apoluektova1990@gmail.com